

**Lausunto**

22.12.2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

**Sosiaali- ja terveysvaliokunta (10.1.2023); Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta (HE 269/2022 vp)**

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta (HE 269/2022 vp) ja toteaa kunnioittavasti lausuntonaan seuraavaa:

*Taustaa*

Sosiaali- ja terveysministeriön lakisääteisenä tehtävänä on vastata rahapelihaittojen seurannasta ja tutkimuksesta sekä niiden ehkäisyn ja hoidon kehittämisestä. Lisäksi ministeriö vastaa rahapelituoton jaosta oman sektorinsa osalta. Veikkaus Oy:n tuotosta käytetään 43 prosenttia terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen.

Veikkaus Oy:n rahapelitoiminnan tuotot ovat alentuneet vuodesta 2020 alkaen jopa noin 30 % aiemmista vuosista, minkä seurauksena on selvitetty vaihtoehtoisia tulevaisuuden rahoitusmalleja eri sektoreiden (STM, OKM ja MMM) aiemmin veikkausvoittovaroja rahoittamien toimintojen rahoittamiseksi. Rahapelituottojen alenemista on kompensoitu eri tavoin, kuten budjettivaroja, arpajaisveroa tilapäisesti alentamalla ja tasepuruin vuosina 2020-2022.

Terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettu tuotto käytetään avustusten myöntämiseen oikeuskelpoisille yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille, mihin on myönnetty valtionavustuksia yhteensä noin 362,4 milj. euroa vuonna 2022. Lisäksi terveyden ja sosiaalisen edistämiseen tarkoitettua tuottoa käytetään veteraanien auttamiseen, mihin on varattu yhteensä 60,4 milj. euroa vuodelle 2022. Rahapelitoiminnan tuoton osuus sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan kokonaisrahoituksesta on noin 2 prosenttia.

Sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoitus on Suomessa keskeisesti julkisen sektorin varassa. Valtion talousarvion momentilta 33.90.50 myönnetään valtionavustuksia terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (ns. STEA-avustukset), jotka ovat suurimmalle osalle alan yhdistyksistä ja säätiöistä merkittävin rahoituksen lähde. Terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen myönnettävillä avustuksilla rahoitetaan valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia yhdistyksiä ja säätiöitä.

Yhdistyksillä ja säätiöillä on tärkeä rooli hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämässä, sillä niiden kautta ihmisillä on mahdollisuus olla aktiivisia, osallistua yhteiskunnan toimintaan, vapaaehtoistyöhön ja erilaisiin harrastuksiin. Yhdistystoiminta antaa yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksia myös niille ihmisille, joiden ääni tulee muutoin heikosti kuulluksi.

Yhdistysten vahvuutena on ollut autettavien ihmisten arjen tuntemus, jolloin toimintaa on nopeasti

**Postiosoite**  
**Postadress**  
**Postal Address**  
Sosiaali- ja terveysministeriö

**Käyntiosoite**  
**Besöksadress**  
**Office**

**Puhelin**  
**Telefon**  
**Telephone**

**Faksi**  
**Fax**  
**Fax**

**s-posti, internet**  
**e-post, internet**  
**e-mail, internet**

PL 33  
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8  
Helsinki

0295 16001  
+358 295 16001

02951 63415  
+358 2951 63415

kirjaamo@stm.fi  
stm.fi

voitu muokata ihmisten muuttuviin tarpeisiin sopivaksi. Esimerkiksi koronapandemian aikana toiminnalla on ollut myös tärkeä rooli haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tukemisessa ja heidän tilanteensa saattamisessa laajempaan tietoisuuteen.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnalla on erilaisia yhteyksiä julkiseen sosiaali- ja terveys-huoltoon. Niiden omaehtoinen yleishyödyllinen toiminta auttaa ja tukee etenkin yhteiskunnassa haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä monimuotoisesti ihmisten omista lähtökohdista käsin ja siten se tiivistää olennaisesti yhteiskunnan turvaverkkoa.

Sosiaali- ja terveysalan yhdistyksillä ja säätiöillä on toimintaa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lisäksi eri valtionhallinnon aloilla, kuten oikeus-, opetus- ja kulttuuri-, sisä-, ympäristö-, työ- ja elinkeino- sekä ulkoministeriön sektoreilla. Joidenkin yhdistysten ja säätiöiden toiminta voi siten olla hyvin laaja-alaista ja kohdistua useampaan sektoriin.

### *Rahoitusmalliuudistus ja siihen liittyvä valtionavustusten erityislainsäädäntö*

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta. Lakiehdotus kytkeytyy laajemmin rahoitusmalliuudistukseen ja siihen tähtäävään arpajaislain muuttamiseen 1.1.2024 alkaen, missä muun muassa on valmistelu kumottavaksi laissa tällä hetkellä olevaa, valtionavustuksiin liittyvää erityissääntelyä. Rahoitusmalliuudistuksessa Veikkaus Oy:n tuotto tuloutettaisiin yleiskatteellisenä valtion tulotilille, josta se siirtyy osaksi yleiskatteellista kehysrahoitusta. Uudessa rahoitusmallissa siten katkaistaisiin yhteys rahapeliuuton ja arpajaislaissa säädettyjen yksilöityjen käyttötarkoitusten väliltä.

Tällä hetkellä voimassa olevaan arpajaislakiin liittyy tiettyjä valtionavustuksiin liittyviä erityissäännöksiä, joiden säilyttäminen laintasoisena sääntelynä on sosiaali- ja terveysministeriön sektorin osalta arvioitu tärkeäksi. Arpajaislakiin sisältyy sosiaali- ja terveysministeriön myöntämiin valtionavustuksiin ja toimintaan liittyvää sääntelyä, joista on tarpeen säätää myös jatkossa lain tasolla, kuten sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunnasta säätäminen, viranomaisten toimivaltaan liittyvää sääntelyä, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukseen (STEA) liittyvää sääntelyä sekä valtionavustuksen määrään liittyvää sääntelyä.

Rahoitusmalliuudistuksen toteuttamiseksi on sosiaali- ja terveysministeriössä sektorikohtaisena puitelakina valmisteltu hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta. Rahoitusmalliuudistuksessa sektorikohtaiset puitelait täydentävät osaltaan uutta sääntelykokonaisuutta. Valtionavustuslakia sovelletaan yleislakina niitä osin kuin tässä laissa ei ehdoteta säädettäväksi siitä poikkeavasti.

Sosiaali- ja terveysministeriön valmisteleva lakiehdotus tarkoittaa lainsäädännöllisesti käytännössä osittaista palaamista tilanteeseen ennen rahapeliyhteisöjen fuusiota, joka toteutettiin 1.1.2017 alkaen. Laki raha-automaattivastuksista (1056/2001) kumottiin arpajaislain muutoksen (1286/2016) yhteydessä. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti rahoitusmalliuudistukseen tähtäävän arpajaislain muutoksen kanssa 1.1.2024.

Ehdotettujen muutosten vaikutukset verrattuna tällä hetkellä arpajaislain 4 luvussa olevaan sääntelyyn sosiaali- ja terveysministeriön myöntämien avustusten osalta on arvioitu vähäisiksi. Ehdotettujen muutosten vaikutukset on katsottu kytkeytyvän laajemmin rahoitusmalliuudistuksen vaikutuksiin.

Sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden osalta rahoitusmallin uudistaminen voi käytännössä tarkoittaa avustustoiminnan näkökulmasta sitä, että rahoituksesta tulee ennakoitavampaa. Rahoitus ei ole jatkossa enää riippuvainen rahapeliuuton tuotosta. Yhdistyksille ja säätiöille myönnettävien avustusten kokonaismäärä voi joko nousta, pysyä samana tai alentua verrattuna nykytasoon. Eri sektoreiden rahoitustasosta on sovittu niin parlamentaarisesti kuin hallituksen vahvistamassa julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) vuoteen 2026 asti, mikä osaltaan turvaa rahoituksen riittävyyttä rahoitusmalliuudistuksen voimaantulon jälkeisille vuosille.

### *Rahapelihaittojen ehkäisy ja vähentäminen*

Rahapelihaittojen ehkäisyn näkökulmasta on arvioitu, että uusi rahoitusmalli tehostaa rahapelaamisen sosiaalisten, taloudellisten ja terveydellisten haittojen ehkäisyä ja vähentämistä. Yhteyttä rahapeliuuton ja sillä rahoitettujen toimintojen ja kansalaisyhteiskunnan välillä ei voida pitää rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen näkökulmasta optimaalisena järjestelynä.

Yhteyden on arvioitu voivan aiheuttaa ristiriitaisia kannustimia rahapelijärjestelmän sisällä. Rahapelihaittojen torjumista tehostaa lisäksi rahoitusmalliuudistuksen valmistelun yhteydessä ehdotettu uusi määrärahamomentti, jonka käyttöönottoa valmistellaan parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriössä tukemaan rahapeli poliittisen ohjelman toimeenpanoa.

Neuvotteleva virkamies

Lassi Kauttonen